

OGRANICZENIA W DOSTAWACH ENERGII

Ostatnie wyłączenia bloków elektrowni węglowych w Polsce, fala długotrwałych upałów, niski stan wody w rzekach i wysokie zapotrzebowanie na energię elektryczną w szczycie sezonu wakacyjnego spowodowały, że coraz więcej firm bacznie analizuje i przygotowuje procedury na ewentualną konieczność redukcji zużycia energii elektrycznej. Dotychczas wielu odbiorców, do których obiektów takich jak galerie handlowe, biurowce, niektóre budynki użyteczności publicznej, dostarczana jest energia elektryczna, nie zdawało sobie sprawy, że mogą w ogóle podlegać ograniczeniom w dostawie energii. Kwestia ta okazuje się jednak bardzo istotna zważywszy na fakt, iż za brak dostosowania się do wprowadzonych ograniczeń w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej, odbiorcy mogą ponieść surowe konsekwencje.

Na ile zagrożenie wprowadzenia ograniczeń jest realne, jakie podmioty mogą zostać objęte ograniczeniami i czy ewentualne wprowadzenie ograniczeń może utrudnić pracę niektórym odbiorcom energii – o tym w poniższym artykule.

Narzędzia poprawy równowagi w przypadku niedoboru energii

Nadrzędną rolę nad zachowaniem równowagi podaży-popytu energii elektrycznej w krajowym systemie energetycznym w Polsce pełni operator systemu przesyłowego Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. (PSE). W przypadkach niedoboru mocy, PSE dysponują wieloma narzędziami bilansowania systemu energetycznego, wśród których jako podstawowy znajduje się mechanizm rynkowy – czyli zakup energii elektrycznej na rynku hurtowym. W przypadku, gdy podstawowy mechanizm nie jest wystarczający, PSE ma do dyspozycji również inne narzędzia, np. w postaci skorzystania z usług generacji wymuszonej, pracy jednostek w przeciążeniu czy wykorzystania mocy w ramach tzw. Rynku Mocy. Skorzystanie z Rynku Mocy oznacza w praktyce ogłoszenie przez PSE tzw. okresu zagrożenia na rynku mocy, podczas którego odbiorcy posiadający z PSE umowy mocowe zobowiązani są dostarczyć zakontraktowaną moc do systemu (albo przez generację energii albo przez ograniczenie swojego zużycia). Jednym z ostatnich mechanizmów, który może zostać zastosowany przez operatora w przypadkach konieczności zapewnienia pokrycia zapotrzebowania na energię elektryczną przy uwzględnieniu wymaganego poziomu rezerw mocy jest wprowadzenie ograniczeń w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej (wprowadzenie tzw. stopni zasilania). Jest to zatem mechanizm ostateczny, wprowadzany w przypadkach gdy wcześniejsze podstawowe działania operatora są niewystarczające w celu utrzymania równowagi między popytem a podażą energii.

Wprowadzenie ograniczeń w poborze energii – ostatnia deska ratunku

Sam proces i szczegółowe zasady wprowadzenia stopni zasilania oraz konsekwencje niedostosowania się do poziomu ograniczeń regulują przepisy ustawy prawo energetyczne oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wprowadzania ograniczeń w sprzedaży paliw stałych oraz w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej lub ciepła.

Zgodnie z powyższymi przepisami, obowiązek dostosowania się do ograniczeń w dostawie i poborze energii spoczywa na odbiorcach, dla których wielkość mocy umownej wynosi nie mniej niż 300 kW. Informację o poziomie mocy umownej odbiorca energii może znaleźć w treści swojej umowy kompleksowej lub umowy o świadczenie usług dystrybucji (ewent. umowy o świadczenie usług przesyłowych) zawartej z danym sprzedawcą lub operatorem sieci.

Ochronie przed wprowadzanymi ograniczeniami podlegają zatem mniejsi odbiorcy, których moc umowna w zakresie posiadanego przez siebie obiektu jest niższa niż 300 kW (co do zasady gospodarstwa domowe, małe firmy i zakłady). Przepisy chronią przed ograniczeniami w dostawie energii także szpitale, obiekty ratownictwa medycznego, obiekty wykorzystywane do obsługi środków masowego przekazu o zasięgu krajowym; obiekty, które zapewniają przewóz lotniczy, transport kolejowy, publiczny transport zbiorowy, co do zasady także obiekty wojskowe, energetyczne oraz inne o strategicznym znaczeniu dla funkcjonowania gospodarki lub państwa, określone w przepisach odrębnych oraz obiekty wykorzystywane do realizacji zadań w zakresie ochrony środowiska, w tym odprowadzania i oczyszczania ścieków, obiekty do wytwarzania, przesyłania i dystrybucji energii lub ciepła.

Odbiorca dysponujący obiektami podlegającym ochronie przed ograniczeniami powinien zadbać, aby stosowne wyłączenia zostały uwzględnione w umowie dystrybucyjnej lub umowie kompleksowej.

Stopnie zasilania w planie ograniczeń

Informację o tym w jakim stopniu odbiorca podlegający ograniczeniom powinien dostosować swoje zużycie energii elektrycznej (wielkość mocy) w poszczególnych stopniach zasilania można uzyskać z planu wprowadzenia ograniczeń.

Operatorzy zobowiązani są tworzyć i aktualizować corocznie plany wprowadzenia ograniczeń, na podstawie których dla każdego odbiorcy podlegającego ograniczeniom wyznaczają wielkości mocy obowiązujących odbiorcę w danym obiekcie. Plany te zostają opracowane na okres od dnia 1 czerwca danego roku do dnia 31 maja roku następnego i przekazywane są odbiorcy maksymalnie w terminie do 15 kwietnia danego roku.

Wielkości wprowadzanych ograniczeń w poborze energii elektrycznej określa się w stopniach zasilania od 11 do 20, przy czym:

- 11 stopień zasilania określa, że odbiorca może pobierać moc do wysokości mocy umownej określonej w umowie zawartej ze sprzedawcą lub operatorem dystrybucyjnym, do którego sieci jest przyłączony. W praktyce 11 stopień oznacza normalny pobór – brak ograniczeń.
- 12 stopień zasilania określa, że odbiorca może pobierać w obiekcie łączną moc do wysokości mocy maksymalnej poboru dla tego obiektu;
- stopnie zasilania między 12 - 19 powinny zapewniać równomierne obniżanie mocy elektrycznej pobieranej przez odbiorcę,
- 20 stopień zasilania (najbardziej rygorystyczny) określa, że odbiorca może pobierać moc do wysokości ustalonego w umowie minimum (mocy bezpiecznej), niepowodującego zagrożeń i zakłóceń.

W przypadku wprowadzenia ograniczeń, odbiorca w czasie obowiązywania ogłoszonych stopni zasilania może pobierać w danym obiekcie łączną moc o wielkości nie wyższej niż wielkość mocy, która została dla niego określona w danym stopniu zasilania.

Wskazać należy, że minimalna i maksymalna moc poboru (istotna dla określenia 12 i 20 stopnia zasilania), wyznaczana jest przez operatora co do zasady na podstawie danych historycznych zużycia energii elektrycznej przez odbiorcę z poprzedniego pełnego roku kalendarzowego. Powyższe w praktyce oznacza, że operator bierze pod uwagę także wartości poboru energii w dniach lub okresach kiedy odbiorca miał zmniejszony lub w ogóle znikomy stopień wykorzystania energii elektrycznej (np. w dniach, w których galeria handlowa / zakład nie funkcjonuje). Rodzi to

oczywiście ryzyko, że minimalna moc dla danego obiektu wyznaczona w 20 stopniu zasilania będzie na tyle niska, że odbiorca w zasadzie nie będzie mógł w pełni funkcjonować, albo jego dotychczasowa działalność zostanie w sposób istotny ograniczona.

Tryb wprowadzania ograniczeń oraz opracowywania planu ograniczeń

O wprowadzeniu ograniczeń w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej decyduje ostatecznie Rada Ministrów rozpoznając wniosek ministra energii. W takim wypadku, w rozporządzeniu określa się czas obowiązywania ograniczeń oraz ich zakres terytorialny. Co istotne, do czasu wydania rozporządzenia, przedmiotowe ograniczenia może wprowadzić także OSP. Ograniczenia te nie mogą trwać jednak dłużej niż 72 godziny. Obowiązujący poziom ograniczeń określa natomiast operator systemu przesyłowego (PSE), podając wprowadzane w najbliższych 12 godzinach i przewidywanych na następne 12 godzin stopnie zasilania. Komunikaty te podawane są na stronie internetowej PSE, a także w komunikatach radiowych nadawanych przez Program 1 Polskiego Radia. Operatorzy systemów dystrybucyjnych natomiast zobowiązani są do powiadomienia odbiorców podlegających ograniczeniom, w sposób indywidualny przesyłając odbiorcy wiadomość mailową lub SMS na dane wskazane w umowie. Warto zatem zadbać, aby podane w umowie dane kontaktowe były aktualne i prawidłowe.

Kary za niedostosowanie się do ograniczeń

Dla odbiorców, którzy nie dostosują się do obowiązujących w danym momencie stopni zasilania, ustawodawca przewidział sankcję pieniężną. Kara wymierzana w drodze decyzji administracyjnej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki nie może być niższa niż 10 tys. zł., a maksymalna jej wysokość nie może przekroczyć 15% przychodu odbiorcy osiągniętego w poprzednim roku podatkowym. Warto zaznaczyć, że jakkolwiek przepis literalnie posługuje się pojęciem „przedsiębiorcy”, to powyższe nie oznacza, że karane nie mogą być również osoby, które przedsiębiorcami nie są. Sąd Najwyższy w uchwale podjętej w dniu 20 października 2021 r. (I NZP 2/21) przesądził, że dopuszczalne jest nałożenie kary pieniężnej także na odbiorcę niebędącego przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, który naruszył ograniczenia poboru energii elektrycznej. W tym wypadku chodziło o akademię muzyczną, która podnosiła, że prowadzenie działalności dydaktycznej nie stanowi działalności gospodarczej, dlatego uznać należy, że akademia nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu ww. ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (podobnie jak na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców). Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że odmienne traktowanie przedsiębiorców i osób, które nie są przedsiębiorcami, byłoby naruszeniem zasady równego traktowania podmiotów podlegających karze, które znalazły się w tożsamej sytuacji faktycznej i prawnej. Dlatego w sytuacji, gdy obie te grupy są odbiorcami i dopuszczają się tożsamego czynu, zarówno przedsiębiorcy jak i nie przedsiębiorcy powinni podlegać sankcji.

Oczywiście, ustalając wysokość kary pieniężnej, Prezes URE winien uwzględnić tzw. dyrektywy wymiaru kary w postaci stopnia szkodliwości czynu, stopnia zawinienia oraz dotychczasowego zachowania podmiotu i jego możliwości finansowe. Doświadczenie jednak pokazuje, na przykładzie ograniczeń w dostawach energii wprowadzonych w 2015 r., że niewiedza o wprowadzanych stopniach ograniczeń, czy okoliczności dotyczące sytuacji samego odbiorcy, np. w postaci narażenia przedsiębiorstwa na starty, nie wyłączają odpowiedzialności odbiorcy za niezastosowanie się do ograniczeń.

Podsumowanie

Aktualny gorący letni okres (nie tylko związany z wysokimi temperaturami) skłania wielu większych odbiorców energii elektrycznej do baczego przyjrzenia się i weryfikacji swoich procedur dotyczących bezpieczeństwa energetycznego w ich miejscach i zakładach pracy. Weryfikacja tych procedur winna również uwzględniać zasady działania odbiorcy na wypadek wprowadzenia ograniczeń w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej. Z punktu widzenia odbiorcy energii istotną kwestią jest zapoznanie się czy w ogóle odbiorca energii podlega ograniczeniom, a jeśli tak, to na ile wielkość mocy, która została dla niego wyznaczona przez operatora w poszczególnych stopniach zasilania, wymaga ograniczenia w dotychczasowym funkcjonowaniu.

Autor: Ewelina Łuczak-Sosińska, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy sp.k.